

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Literatura chorwacka w latach 1970-tych i jej polska recepcja. Postmodernizm

Author: Leszek Małczak, Krešimir Bagić

Citation style: Małczak Leszek, Bagić Krešimir. (2020). Literatura chorwacka w latach 1970-tych i jej polska recepcja. Postmodernizm. Materiały dydaktyczne. Katowice : Uniwersytet Śląski. URL <http://hdl.handle.net/20.500.12128/14458>

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

LITERATURA CHORWACKA W LATACH 1970-TYCH I JEJ POLSKA RECEPCJA. POSTMODERNIZM

Hrvatska književnost u 1970-im i njezina
poljska recepcija. Postmodernizam

LITERATURA CHORWACKA W LATACH 1970- TYCH. POSTMODERNIZM

Prezentacja opiera się przede wszystkim na dwóch źródłach:

I część:

na pracy Krešimira Bagicia pt. Literatura i kultura chorwacka lat siedemdziesiątych XX wieku

II część:

na pracy Leszka Małczaka pt. Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944-1989

HRVATSKO PROLJEĆE / CHORWACKA WIOSNA

Na czele Chorwackiej Wiosny stali: ówczesne polityczne i partyjne kierownictwo pod przywództwem Savki Dapčević Kučar i Mika Tripalo, studenci z Draženem Budišą i Ivanom Zvonimirem Čičkiem na czele oraz intelektualiści skupieni wokół Stowarzyszenia Pisarzy Chorwacji oraz Macierzy Chorwackiej.

Postulowano: ekonomiczną i polityczną niezależności Chorwacji, zmianę jugosłowiańskiej konstytucji, zniesienie przestępstwa słownego (verbalni delikt / verbal offence), wolność mediów, a nawet wprowadzenie wielopartyjnego systemu oraz utworzenie wojska na poziomie republiki.

30 listopada na posiedzeniu Komitetu Centralnego Związku Komunistów Chorwacji, które odbyło się w położonym blisko chorwacko-serbskiej granicy domku myśliwskim Karađorđevo w Wojwodinie, zdymisjonowano chorwackie przywództwo polityczne. Wkrótce po tym nastąpiły represje polityczne. Uniesienie zastąpiła apatia. Społeczeństwo pograżyło się w zjawisku określanym mianem chorwackiego milczenia (*hrvatska šutnja*), które trwało do końca lat osiemdziesiątych i które odcisnęło swoje piętno na scenie politycznej, intelektualnej i kulturalnej.

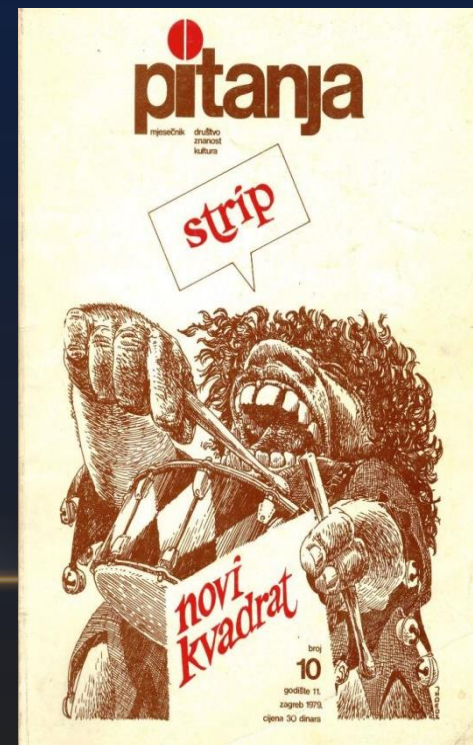
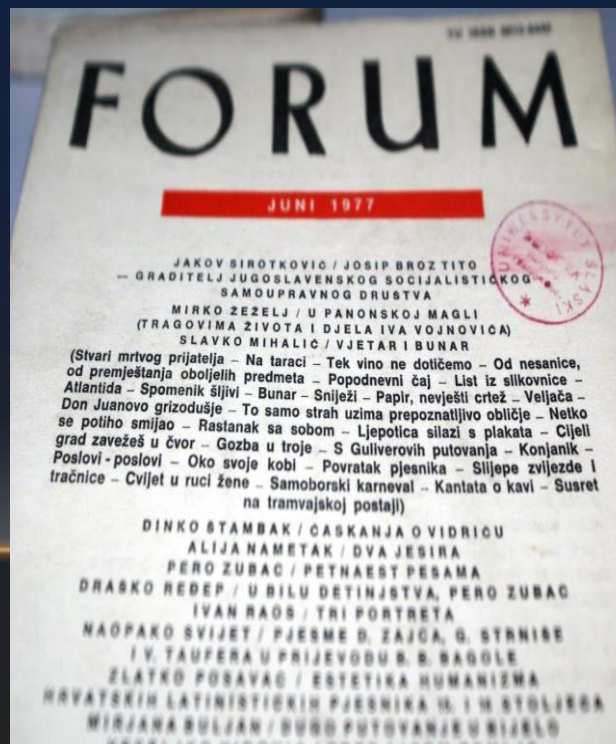
UMIERA TITO – POCZĄTEK KOŃCA

W Lublanie 4 maja 1980 roku umiera prezydent Jugosławii, marszałek Josip Broz Tito, postać złożona i kontrowersyjna. Cały kraj pogrążył się w żałobie. Świat obiegiło zdjęcie splickiego stadionu Poljud, na którym rozgrywano spotkanie o mistrzostwo ligi pomiędzy splickim Hajdukiem i belgradzką Crveną Zvezdą. Kiedy spiker wydał komunikat o śmierci Tita, kilku graczy obu klubów zaczęło płakać, później wszyscy objęli się, a z wypełnionych po brzegi trybun rozległa się pieśń *Družo Tito, mi ti se kunemo / Towarzyszu Tito, przysięgamy Ci*.

W pogrzebie Tity uczestniczyło 127 delegacji państwowych i około 700 tysięcy ludzi. Później jego grób, słynny Dom Kwiatów, w zorganizowanych grupach przez lata odwiedzali członkowie Partii, wycieczki szkolne, emeryci, robotnicy... W jugosłowiańskich wsiach i miastach sadzono 88 *drzew towarzysza Tity* (dla przypomnienia jego 88 lat).

CZASOPISMA : „FORUM“, „PITANJA“, „PROLOG“, „NOVI PROLOG”

„Forum“ to czasopismo Akademii, które przestrzega kanonów i je ustala, które publikuje teksty uznanych autorów, czasopismo, które próbuje połączyć elitaryzm z pośrednią drogą, konserwatywne czasopismo, które stara się działać spiskowo, nie wahając się pod presją ideologicznych nakazów zdobyć na „gest dobrej woli“. Czasopismo „Pitanja“ z kolei to nowy periodyk, który redagują i z którym w przeważającej części współpracują autorzy dopiero co wkraczający na intelektualną scenę i do przestrzeni publicznej.

CZASOPISMA - „FORUM“

Czasopismo Akademii w latach siedemdziesiątych opublikowało wiele przekładów dzieł klasyki literatury światowej, przykładowo staroniemiecki epos *Pieśń o Hildebrandzie*, wybory wierszy François'a Villona, Arthura Rimbaud, Stéphana Mallarmégo, Georga Trakla, Williama Blake'a, Jorge'a Luisa Borgesa, Paula Celana, Pabla Nerudy, Fernanda Pessoa, Philippe'a Jaccotteta czy Sylvii Plath oraz przekłady tekstów dramatycznych takich klasyków jak: Eschil, Plaut, Sofokles, Corneille, Shakespeare, Goldoni, Goethe, Valéry, Bułhakow, Czapek lub T. S. Eliot. Dla chorwackiego środowiska rola pośrednika, jaką pełniło „Forum“, była drogocenna, gdyż czasopismo wypełniało luki w pamięci literackiej. Rubryki, w których drukowano artykuły, eseje, rozprawy lub dzienniki obfitowały w tych latach w przemyślane interpretacje ważnych na gruncie literatury rodzimej tekstów i tematów, publikuje serię ważnych rozpraw teoretycznoliterackich pióra Milivoja Solara, esej Predraga Matvejevicia o zaangażowaniu w literaturze, mowie politycznej, ideologii i krytyce, pierwiastku narodowym w kulturze, tekst Igora Mandicia o kulturze masowej, rozprawę Škiljana *Mistificirani jezik / Mistyfikacja języka* (1972) oraz liczne eseje i leksykograficzne wariacje Krleży.

CZASOPISMA - „PITANJA“

Teksty publikowane na stronach czasopisma „Pitanja“ z jednej strony dotyczą ważkich ideologicznie tematów takich jak: ruch studentów, opozycja socjalistyczna, ograniczona suwerenność, reforma uniwersytetu, relacje pomiędzy federacją i republiką, różnice społeczne, z drugiej strony postulują, by literaturę, język i sztukę rozpatrywać z całkiem nowej, poststrukturalistycznej i psychoanalitycznej perspektywy. Tłumaczono teksty francuskich autorów, Jacquesa Derridy, Jacquesa Lacana, Julii Kristevej, Michela Foucaulta, Rolanda Barthesa, Gillesa Deleuze'a, Michela Deguy'a, Paula Ricoeura, niemieckiego estetyka Maxa Bense'a i innych. Najbardziej aktywny w tłumaczeniu tekstów i w pośredniczeniu nowych idei był Darko Kolibaš. Właśnie Kolibaš poprzez swoje tłumaczenia i eseje wprowadzał do chorwackiej przestrzeni intelektualnej takie pojęcia jak: logocentryzm, fonologizm, ślad, różnica lub różnia itp. Oprócz niego ważną rolę odegrał słoweński filozof Slavoj Žižek. „Pitanja“ lansowały nową generację teoretyków, krytyków i poetów, która zarówno rzeczywistość, jak i sztukę pojmowała w zupełnie inny sposób aniżeli ich poprzednicy.

LITERATURA

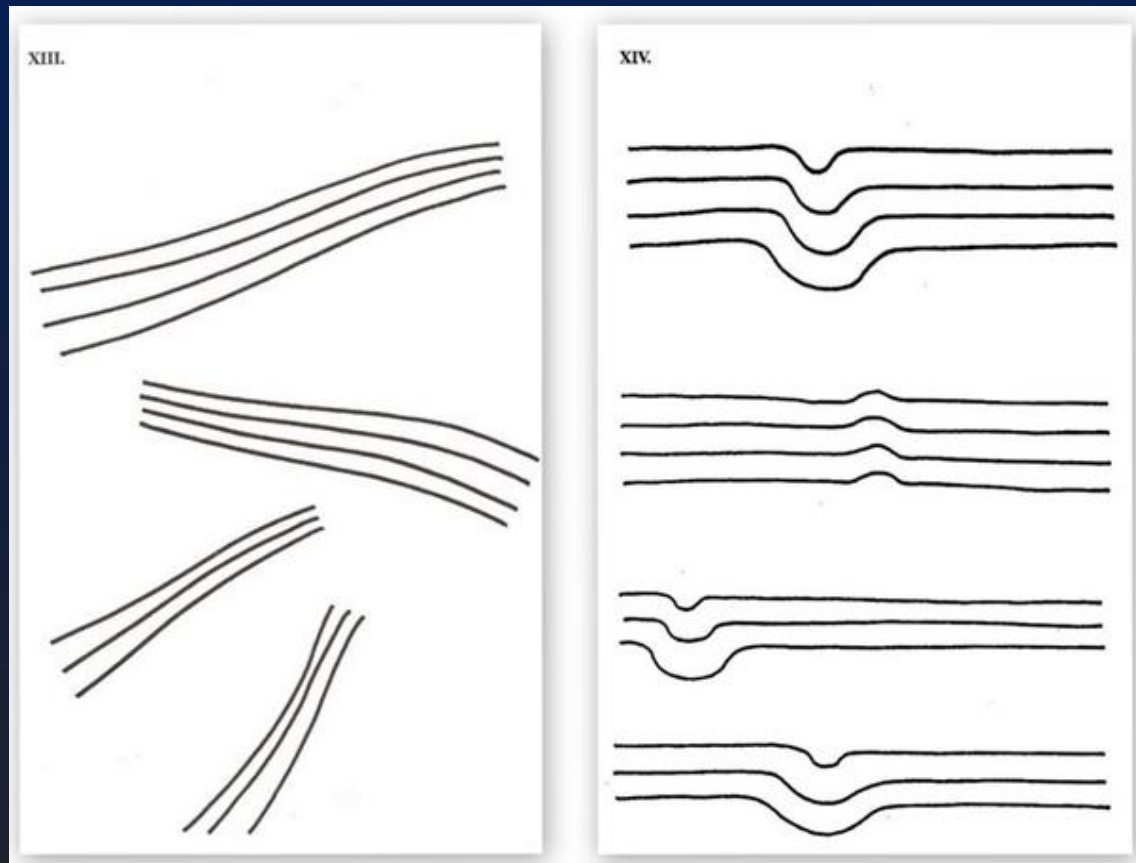
W literaturze chorwackiej lat siedemdziesiątych wszystkie trzy rodzaje literackie – poezja, proza i dramat – znacznie się między sobą różnią ze względu na koncepcje twórczości literackiej, strategię przedstawieniową i zakładane formy komunikacji literackiej. Pismo poezji lat siedemdziesiątych ma najczęściej charakter semiotyczny, pismo prozy – manierystyczny i eskapistyczny, pismo dramatu – polityczny.

W centrum zainteresowania znalazły się: język tekstu i jego właściwości formalne. Poeci, którzy zyskują uznanie w tej dekadzie rezygnują z naśladowania zakotwiczonych dyskursów lirycznych, a zwłaszcza z niefikcyjnych praktyk mowy. Swoje liryczne awantury zwykle rozpoczynają od radykalnych gestów werbalnych, przy pomocy których wyrzekają się języka (i całej tradycji powstałej w oparciu o niego), by dalej zaproponować w to miejsce własne idiomy mowy i style. Akcentowana jest przewaga elementu znaczącego nad znaczoną, produkcji nad natchnieniem, tekstu nad światem, umysł teoretyczny wyprzedza praktykę.

POEZJA

W zakresie poetyki lata siedemdziesiąte wydały poezję gramatologicznego zwrotu, konkretyzm semantyczny i żart poetycki. Gramatologiczny zwrot zakłada rezygnację z metafizycznej poezji, podkreślanie procesów technicznych tworzenia tekstów, dekonstrukcję tradycji literackiej i ludyzm językowy. Poezja konkretna domagała się demiurgicznego podejścia do tworzenia i języka, i świata - stwarzanych od początku, co nierzadko zakładało wyjątkowo hermetyczny tekst, z którym czytelnik mógł nawiązać kontakt tylko poprzez jego gruntowne ponowne rozpisanie, a żart poetycki w zauważonym niedostatku, wyczerpaniu i zdradliwości zastanego stanu języka odnalazł punkt oparcia dla humoryzowania, które jest w założeniu gestem krytycznym.

POEZJA

Zvonko Maković, *Ondina bez magistrala*. Dražen Mazur, *Neodređena pjesma*. W: Idem: *Legende o čudnom životu*. Zrinski. Čakovec 1977, s. 45.

POEZJA

Nieokreślony wiersz

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

wskazówka: w miejsce kropek, proszę według życzenia wpisać litery i ułożyć wiersz

Dražen Mazur, *Cztery amorficzne wiersze*. Por.: M. Stojević. *Ponterosso. Izabrane pjesme 1971-1999*. Red. G. Rem. Graftrade d.o.o. Zagreb 2000, s. 123-124.

POEZJA

Kiedy zostały wyczerpane radykalne gesty, Zvonko Maković na początku wiersza *Porgy & Bess Band*, który otwiera zbiór *Komete, komete* (1978), konceptualnie streścił samą istotę poezji semiotycznej lub poezji doświadczenia językowego w następujących wersach:

lagati, zašto ne. ionako su riječi
proizvoljne; riječi koje nisu stvari,
riječi koje nisu riječi. lagati, zašto ne:
riječima...

Z. Maković: *Veliki predjeli, kratke sjene. Izabrane pjesme*. Red. K. Bagić. Meandar. Zagreb 2000, s. 29.

kłamać, dlaczego nie. słowa i tak są / samowolne; słowa nie są rzeczami, / słowa,
które nie są słowami. kłamać, dlaczego nie: / słowami

PROZA

Gdy mówi się o prozie lat siedemdziesiątych, zwykle wspomina się o fantastyce, ucieczce od rzeczywistości, Borgesie i zaniku produkcji powieściowej. Pojawiają się pisarze, którzy przejmują „model literatury posługującej się chwytem „udziwnienia” formy“, kreują „fantastyczny folklor“ , „decydują się na awanturę wymyślania własnego wszechświata“ i dla których literatura zamiast „zaproszenia do zmiany rzeczywistości“ stała się „zaproszeniem do marzenia“.

Krytyk Branimir Donat dostrzegł, że tego typu proza koresponduje z twórczością prozatorską nowożytnego Homera, argentyńskiego pisarza Jorge'a Luisa Borgesa, co skłoniło go do pośpiesznego nazwania tej poetyki i generacji *chorwackimi borgesowcami*. Później – wraz z nazwą chorwaccy borgesowci – pojawiły się i wykorzystywano nazwy *młoda proza* i *fantasticzari*. Zasadnicze cechy prozy *chorwackich borgesowców* to: metatekstualność, umieszczanie w określonych ramach opowieści, doświadczenie fragmentu lub mistyfikowanie przestrzeni literatury są porównywalne do manieri pisarskiej Borgesa.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych *fantasticzari* rezygnują z fantastyki i zaczynają budować indywidualne prozatorskie poetyki, które oscylują pomiędzy prozą detekcji i tzw. prozą gatunkową. Tworzą oni różne warianty postmodernistycznej prozy, która łączy w sobie intertekstualną grę, przeplatanie fikcji i faksji, prozę w jeansach oraz różne stopnie stylizacji na wypowiedź ustną itp.

DRAMAT

Podczas gdy poeci i prozaicy lat siedemdziesiątych w zasadzie unikali bardziej bezpośrednich odniesień do rzeczywistości pozaliterackiej, a zwłaszcza komentowania praktyk politycznych, dramatopisarze stworzyli szereg tekstów, które krytyka określiła mianem politycznego pisma dramatu, tudzież teatru politycznego. W centrum zainteresowania autorów, do których zaliczyć należy Ivo Brešana, Slobodana Šnajdera, mieści się obnażanie przemocy władzy nad jednostką oraz krytyka jej procedur i dyskursów.

KULTURA POPULARNA

Znaczące miejsce w kulturowym kontekście lat siedemdziesiątych zajmuje film i kultura popularna. W dwóch zagrzebskich wytwórniach filmowych Jadran film i Croatia film nakręcono w tej dekadzie 57 fabularnych, ponad 70 dokumentalnych i ponad 130 filmów animowanych. To wyjątkowo dużo jak na tak małe środowisko i kinematografię jak chorwacka. Powstały wówczas takie filmy jak (wyświetlane również w Polsce): *Mirisi, zlato i tamjan / Mirra, złoto, kadzidło* (1971, w Polsce w kinach studyjnych w 1973 r.), *Sutjeska* (1973, w Polsce wyświetlana pod tytułem *Piąta ofensywa* w 1974 r.), *Vlak u snijegu / Pociąg w śniegu* (1976, wyświetlany w Polsce w 1978 r.), *Okupacija u 26 slika / Okupacja w 26 obrazach* (1978, wyświetlany w Polsce w 1980 r.), i *Izgubljeni zavičaj / Już nie u siebie* (1980).

Podobnie, dzięki Radio-Telewizji Zagrzeb, lata siedemdziesiąte to złoty okres chorwackich seriali telewizyjnych. Dekadę rozpoczyna siedem epizodów legendarnego serialu *Naše malo misto / Nasze małe miasto*, dla którego scenariusze pisał Miljenko Smoje, a reżyserował Danijel Marušić, kończy natomiast pierwszych pięć epizodów *Velog mista / Duże miasto*, a miejsce obok Smojego na krześle reżyserskim zajmuje Joakim Marušić. Pierwszych sześć pokazano w 1970 roku.

KULTURA POPULARNA

opuszczalnego eksperymentu. Sprawa można wnioskować z poglądów...

f i l m

▲ „Życie Galileusza” Bertolta Brechta zostanie wkrótce przeniesione na ekran. Angielski producent Paul Radin odkupił od „Paramountu” prawa autorskie, które wytwórnia ta nabyła od spadkobierców Brechta przed 2 laty.

▲ Luchino Visconti, który — zgodnie z kontraktem zawartym z włoskimi producentami — miał ostatecznie w styczniu 1972 rozpocząć ekranizację powieści Prousta „W poszukiwaniu straconego czasu”, podał do wiadomości, że przedtem nakręci film o Ludwiku II Bawarskim. Swym zwlekaniem Visconti doprowadził producentów niemal do rozpacz, nie dotrzymując żadnego z obiecanych terminów rozpoczęcia realizacji. W tej sytuacji rozważali oni kandydatury innych reżyserów — Loseya, Zeffirellego, Arthura Penna. Spadkobiercy Prousta wyrażając zgodę na ekranizację powieści, zastrzegli sobie jednak, że mają zaufanie wyłącznie do Viscontiego. Para producentów musiała zatem ponownie dojść do porozumienia z Viscontim, który przyrzekł dotrzy-

„Burton jest dobrym Tito” — powiedział ten drugi o tym pierwszym, przyglądając się zdjęciom do jugosłowiańskiego filmu partyzanckiego „Sutjeska”, w którym Richard Burton odtwarza postać późniejszego marszałka. „Grałem już wielu wielkich ludzi — powiedział na to Burton — żaden jednak nie mógł mnie oglądać; Tito jest pierwszym”.

można oglądać kilka filmów stoso- filmów sensacyjnych „Kamo znany

„K
— to
wion
towa
przy
Płaś
sekc
dziny
jąc o
nowy
stety
pote
wyko
stopy
odno
mi. E
anal
prze
przy
a na
tywn
niza
prze

W
staw
go
twór
pory
już
za g
stat
lone

KULTURA POPULARNA

Kultura popularna w latach siedemdziesiątych staje się istotną częścią ogólnej atmosfery. Na festiwalach muzyki rozrywkowej (w Splicie, Opatii i Zagrzebiu) powstają liczne szlagiery i hity, które puszczane są non-stop przez stacje radiowe, formując muzyczny gust szerokich mas odbiorców. Paralelnie z nimi szybko rozwija się przemysł i rynek płyt. Od połowy lat siedemdziesiątych krystalizuje się chorwacka scena rockowa. Pojawiają się między innymi grupy: *Drugi način* (1974), *Parni valjak* (1975), *Atomsko sklonište* (1976) i *Aerodrom* (1978). Na końcu dekady swoje piętno odcisnęło zjawisko nowej fali, które promują grupy: *Prljavo kazalište* (1977), *Azra* (1979), *Haustor* (1979) i *Film* (1979).

Rozwojowi kultury popularnej towarzyszy powstanie sceny subkulturowej. Socjolog Benjamin Perasović konstatuje, że w drugiej połowie lat siedemdziesiątych formują się trzy subkulturowe grupy, które mają odrębne style: *šminkerzy*, *hašomani* i *štemerzy*. Różnili się między sobą ze względu na: „ubiór, fryzury, muzykę, której słuchają, miejsca, do których chodzą i w jakieś mierze również ze względu na różny stosunek do agresji, sposobu spędzania czasu, roli płci, wartości“.

KULTURA POPULARNA

Szminkerzy to „dzieci kultury dominującej“, moda jest ich podstawowym sposobem wyrażania się, a muzyka disco-pop najczęściej słuchanym rodzajem muzyki;

„styl haszomanów niewątpliwie wywodzi się z szerszego pojęcia kultury rocka i jej powiązania z ruchami i stylami życia, które były znamienne dla końca lat sześćdziesiątych w Ameryce i w Wielkiej Brytanii“, na image haszomanów składają się długie włosy, kurtka polowa (kurtka z czterema kieszeniami, kapturem i metalowymi guzikami, jej chorwacka nazwa *tankerica* pochodzi z angielskiego *tanker jacket*), wąskie i wytarte dżinsy, koszula w kratę, chustka na szyję, tenisówki i ozdoby oraz stworzony przez nich slang;

sztemerzy to „stała kultury młodych, niektóre aspekty działalności sztemerów charakteryzują kulturę dominującą lub to, co nazywamy „historią“ i „cywilizacją“, z silnym akcentem na wojnę, wiele form przemocy, rabunku i zniewolenia“ itp.

KULTURA POPULARNA

Teksty nowofalowych piosenek, subkulturowe formy zachowań i slang, którego używają poszczególne grupy staną się pod koniec lat siedemdziesiątych, a zwłaszcza w latach osiemdziesiątych, cennym doświadczeniem, do którego będą się odwoływać najmłodszy pisarze. Wiersze nowofalowe nierzadko są zaangażowane społecznie i bezpośrednio, pisane miejskim żargonem. One, a to szczególnie dotyczy wierszy Johnny'ego Štulicia, w latach osiemdziesiątych staną się miejscem spotkania literatury i rock & rolla oraz zacierania granicy pomiędzy wysokim i niskim, elitarnym i trywialnym itp.

POLSKA RECEPCJA LITERATURY I KULTURY CHORWACKIEJ W LATACH 1970-TYCH

Poljska recepcija hrvatske književnosti i kulture u 1970-im

KU DECENTRALIZACJI I KULTUROM NARODOWYM / CORAZ MNIEJ JUGOSŁAWII, CORAZ WIĘCEJ CHORWACJI

Rok 1971 w Jugosławii i podejmowane wówczas przez Chorwację i Słowenię próby wywalczenia większej autonomii zostały w „Życiu Literackim” przedstawione na podstawie dwóch źródeł: francuskiego i szwajcarskiego. Relacja za Agencją Reutera na temat sytuacji politycznej i tarć pomiędzy rządem centralnym oraz przywództwem politycznym poszczególnych republik powstała wcześniej. Wynika z niej, że marszałek Tito wciąż cieszy się dużym autorytetem i szacunkiem, ale teraz musi „stoczyć swą ostatnią bitwę – o jedność Jugosławii”, gdyż republiki domagają się większych praw i kompetencji, zwłaszcza najbogatsze: Chorwacja i Słowenia. Mowa jest o zmianie konstytucji, delegowaniu przez każdą z 6 republik i przez 2 okręgi autonomiczne po 1 przedstawicieli do zbiorowej „prezydentury”. Zawarte w artykule wnioski są niejednoznaczne. Choć przeważa przekonanie o osiągnięciu ostatecznego porozumienia politycznego wewnątrz Jugosławii, to znajduje też wyraz obawa, że państwo może się rozpaść. Brano również pod uwagę rozwiązania siłowe. Vincent Buist stwierdza:

KU DECENTRALIZACJI I KULTUROM NARODOWYM / CORAZ MNIEJ JUGOSŁAWII, CORAZ WIĘCEJ CHORWACJI

„Istnieje niebezpieczeństwo, iż jeśli w wyniku jakiegoś błędu lokalnych polityków dojdzie do poważnego zagrożenia struktury federacji, może to stworzyć pokusę dla wkroczenia na arenę armii – ostatniej ostoji sprawnej władzy federalnej – która narzuciłaby dyscyplinę w imieniu rządu centralnego w Belgradzie”.

W innym tonie została napisana kilka miesięcy później relacja szwajcarskiego tygodnika „Die Weltwoche”, który informował o grudniowym kryzysie jugosłowiańskim i radykalnych krokach, jakie podjął Tito, o „czystkach” w szeregach działaczy, usunięciu przywódców Związku Komunistów Chorwacji: Savki Dabčević-Kučar i Mika Tripala – „wczoraj jeszcze wielkie wzory, twórcy rzadko spotykanej jedności narodu i partii komunistycznej – dziś stały się kozłami ofiarnymi”. Chorwaci zostali ukazani w bardzo pozytywnym świetle. Przypisuje się im:

„inteligencję, pracowitość, rzetelność, otwarcie na świat. Uchodzą oni za „Czechów Bałkanów”. Pod względem cywilizacyjnym plasują się za Słoweńcami, lecz daleko przed pozostałymi narodami Jugosławii”.

KU DECENTRALIZACJI I KULTUROM NARODOWYM / CORAZ MNIEJ JUGOSŁAWII, CORAZ WIĘCEJ CHORWACJI

Najważniejszą decyzją dla współpracy kulturalnej z zagranicą w całym okresie istnienia Jugosławii okazała się podjęta przez Federalną Radę Wykonawczą na posiedzeniu 13 czerwca 1966 roku Decyzja o decentralizacji kulturalno-oświatowej wymiany z zagranicą z dniem 1.01.1968 roku (Odluka o decentralizaciji kulturno-prosvetne razmene sa inostranstvom sa danom 1.01.1968.).

Zmiany ustrojowe w Jugosławii dały się odczuć szczególnie na początku lat siedemdziesiątych. Decentralizacja współpracy kulturalnej po stronie jugosłowiańskiej w zderzeniu z polskim, typowo scentralizowanym i zmonopolizowanym, systemem zarządzania kulturą przysporzyła licznych trudności. Ich powodem były również, leżące po stronie Belgradu, problemy natury wewnętrznej: powoływanie do życia nowych urzędów i organów administracji, trudności finansowe, brak koordynacji działań między poszczególnymi republikami. W sprawozdaniach i notatkach na temat realizacji planów współpracy kulturalnej z lat siedemdziesiątych pisano o tym wielokrotnie. W polskim sprawozdaniu za rok 1971 oprócz przeszkód natury technicznej wspomina się również o trudnościach w uzgadnianiu spraw merytorycznych związanych z wymianą.

KU DECENTRALIZACJI I KULTUROM NARODOWYM / CORAZ MNIEJ JUGOSŁAWII, CORAZ WIĘCEJ CHORWACJI

Współpraca w świetle dokumentów.

Obszerny opis problemów, z jakimi borykała się polska strona, znalazł się w notatce na temat współpracy kulturalnej pomiędzy Polską i Jugosławią za lata 1970–1971:

„Oceniając ogólnie współpracę kulturalną między PRL i SFRJ, należy podkreślić, że jest ona odmienna (w porównaniu z innymi KS) i b[ardzo] trudna. Zasadnicze źródła tych trudności leżą po stronie jugosłowiańskiej i wynikają z następujących przyczyn: a) zdecentralizowany system zarządzania kulturą w Jugosławii, b) daleko posunięta niezależność instytucji i organizacji kulturalnych od organów władzy państwowej, c) nieustabilizowana i b[ardzo] trudna sytuacja finansowa instytucji i organizacji kulturalnych. Istniejący na szczeblu federacji organ państwowy – Związkowa Komisja Łączności Kulturalnej z Zagranicą – jest raczej symbolicznym partnerem i obecnie znajduje się faktycznie w stanie likwidacji, i nie dysponuje praktycznie żadną egzekutywą ani w stosunku do swych republikańskich odpowiedników, ani tym bardziej w stosunku do instytucji kulturalnych czy też organizacji kulturalnych”.

IVO BREŠAN WKRACZA NA SCENĘ

POR. POLSKA RECEPCJA PRZEDSTAWIENIA

HAMLETA WE WSI GŁUCHA DOLNA

INDEKSY 263

SZTUKI ZAGRANICZNE O NAJWIĘKSZEJ FREKWENCJI	INDEKSY		
	Liczba widzów	Liczba przedstawień	Liczba realizacji
1 Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna Brešana	104 679	307	6
2 Lot nad kukułczym gniazdem Wassermana	80 236	156	4
3 Hamlet Shakespeare'a	71 077	114	3
4 Szkoła żon Molière'a	49 218	86	2
5 Sluga dwóch panów Goldoniego	46 188	70	1
6 Ania z Zielonego Wzgórza Montgomery	45 236	131	3
7 Za rok o tej samej porze Slade'a	45 087	149	2
8 Equus Shaffera	38 628	56	1
9 Sen nocy letniej Shakespeare'a	36 689	105	4
10 Ożenek Gogola	35 037	105	3
11 Cyrano de Bergerac Rostanda	32 084	56	1
12 Cyd Corneille'a	31 204	61	2
13 Balatajkin i spółka Michałkowa	29 813	118	5
14 Ogrodnik z Tuluzy Kaizera	29 288	123	3
15 Nagi król Szwarcza	27 675	80	1
16 Strzał w nocy Zocha	27 512	61	1
17 Bliźniacy Panczewa	26 635	51	1
18 Szczęśliwi we troje Labiche'a	25 081	61	1

INDEKSY 259

NAJCZĘŚCIEJ GRANI AUTORZY ZAGRANICZNI	Liczba przedstawień	Liczba realizacji	Liczba sztuk	Liczba widzów
	1 Shakespeare W.	450	15	9
2 Brešan I.	307	6	1	104 679
3 Czechow A.	225	11	9	71 818
4 Molière	160	6	4	73 435
5 Majakowski W.	158	4	3	35 605
6 Wasserman D.	156	4	1	80 236
7 Slade B.	149	2	1	45 087
8 Ibsen H.	146	9	3	41 047
9 Montgomery L. M.	131	3	1	45 236
10 Stratijew S.	130	2	2	34 594
11 Strindberg A.	124	8	5	41 996
12 Gogol N.	124	5	3	38 165
13 Kaiser G.	123	3	1	29 288
14 Michałkow S.	118	5	1	29 813
15 Turgieniew I.	113	3	2	36 860
16 Kertesz A.	113	3	1	16 597
17 Szwarcz A.	101	3	3	32 583
18 Goldoni C.	100	2	2	60 082
19 Dostojewski F.	99	5	4	34 301
20 Brecht B.	88	4	3	19 203
21 Arbuzow A.	88	3	1	12 710
22 Beolco A. zw. Ruzzante	86	3	1	20 567
23 Hašek J.	86	2	1	11 792
24 Eurypides	85	3	2	12 426
25 Dumas A. (syn)	82	2	1	23 859
26 Calderon de la Barca P.	81	2	2	28 047
27 Sofokles	74	3	1	15 547
28 Wilde O.	72	3	2	25 184
29 Kopkow A.	72	2	1	21 013
30 Druce I.	71	4	1	17 438
31 Lorca F. G.	66	3	2	17 865
32 Smoček L.	66	1	1	8 185
33 Corneille P.	63	2	1	31 024
34 Gorin G.	62	2	2	17 611
35 Zoch G.	62	1	1	27 512
36 Labiche E.	61	1	1	25 081
37 Shaw G. B.	61	2	2	15 715
38 Wampilow A.	60	2	2	11 044
39 Jordanow	59	2	2	13 604
40 Delaney S.	59	1	1	16 509
41 Shaffer P.	57	1	1	38 628
42 Rostand E.	56	1	1	32 084
43 Diderot D.	56	1	1	26 753
44 Panczew P.	53	1	1	26 635

„Almanach Sceny Polskiej” – sezon teatralny 1978/1979

PRZEKŁADY KSIĄŻEK

W latach 1970-tych ukazało się 16 książek. Dwie z nich to drugie wydania wcześniej opublikowanych przekładów (*Na krawędzi rozumu* Mirosława Krleży i *Śmierć Smail-age Czengicia* Ivana Mažurancica). Jedną z tych 16 książek była książką dla dzieci. Autorami większości (10 z 15) książek byli pisarze pochodzący z nadmorskiej Chorwacji. Należy pamiętać, że zagadnienie geografii życia literackiego ma duże znaczenie w przestrzeni kulturalnej Chorwacji. Wynika to przede wszystkim z istotnych różnic, jakie istnieją pomiędzy poszczególnymi regionami. W chorwackiej świadomości narodowej panuje przekonanie o podziale tej przestrzeni na dwie części, śródziemnomorską i kontynentalną (środkowoeuropejską i bałkańską, choć ten ostatni element cieszy się zmienną popularnością). Taką linię graniczną na mapie kulturalnej Chorwacji dostrzega, między innymi, Pavao Pavličić, chorwacki literaturoznawca i pisarz:

„Ali, vjerujem i sad da je moja slutnja bila točna i da je podjela na sjevernu i južnu sastavnicu u hrvatskoj prozi jača – pa i važnija – od mnogih drugih, poput podjele po generacijama, ili podjele na ruralnu i urbanu ili angažiranu i artističku prozu. Hrvatska je, naime, mala zemlja, ali je jedna od rijetkih koje su u isto vrijeme i srednjoevropske i mediteranske, a to se najbolje vidi upravo po prozi koja se u nas piše. Dvije grane našega pripovjedaštva – sjeverna i južna – kao da pripadaju dvjema različitim tradicijama, dvama svjetovima, toliko su između sebe različite”. P. Pavličić, *Južno od sjevera, sjeverno od juga*, „Dubrovnik”, 1995, br. 6, s. 15.

PRZEKŁADY KSIĄŻEK

W latach 1970-tych ukazują się pierwsze autorskie tomiki wierszy, Vesny Parun i Milivoja Slavička. Szczególnie ważna dla chorwacko-polskich związków literackich jest postać Milivoja Slavička, najczęściej odwiedzającego Polskę w okresie PRL chorwackiego pisarza.

Milivoj Slaviček

Fot. T. Koszyński

Pieśń do działu ogłoszeń

Intelektualista dyplomowany magister filologii
literat lat 29 kawaler uczelny i nonkonformista
nader stołowy posiada własną pociechę
i jedną biblioteczkę i jeden kuferek rękopisów
lubi knajpkę staki i podróże
lubi ciazę i nieramnych ludzi trochę jest zmęczony
lubi pobyt w godzinkę z dala od wszystkich czasów
ceni przyjaciół
tyje w Czasach Przejściowych
Świat uważa za swoją ojczyznę
ale Jeszcze nie może go akceptować
martwych i żywych i tych przyszytych traktuje jak braci
równie potępionych gdziekolwiek by nie byli
współwinych
Głowie za uczelniczeniem
Tak więc: napisałem
Ale kto mnie przyjmie
I kiedy

Poruszałem się po
południowo-wschodnich obszarach
Europy
(Po tym obszarze świata)

Przechodziłem pewnie niedzieli w południe przez jakąś ulicę
i potem siedziałem jakimś inną ulicą
dawno, jędrne wstęgi wietrznych prądów igrały wokół mojej głowy
a samotni przechodnie jak pojęcia szuli się na skraju świadomości
Było w nich coś z ciekłej oży i pytu
coś z poruszania się ciekłych planetarian na wietrze, po planecie
Było tu też pewne piękno i pusze, i długie popołudnie z tobą

Dom w jakimś kiełku

Ja nie mam dobać z siebie. Tam tyje świat
kiedy nie jest z mojego obrazu.
Znalazłem dom ledwie w jakimś kiełku. To było to dale co mi pozostało
gdy zacząłem się zastanawiać co i jak.
Nigdzie się nie znalazłem ciał, dobra kromka ciasta.
Ja nie mam tam przeczki. Ja nie mam tam być gona rozstewem.
A to się gdzieś pojawiła moja mowa i moja wiza.
I było, mówię, mijając tylko na ten wzrost w miastach zleciniającego.

Ten mały taniec w pustej ulicy

Jeszcze trępcę i ruszę. Jeszcze dzień jeszcze miesiąc jeszcze trzy lata jeszcze
wciążność jeszcze zawsze.
I wyrużę. W świat w ludzi w trwałść w gdzieś
tak właśnie zmęczony i strasznie nasadzony
tak właśnie smutny i głębny i niewspowiedzialny jak metoda z dużej, dużej płyty
Jeszcze trępcę i ruszę. Jeszcze tylko si i owo i jaś.
Jeszcze ten ruch, ta miłość, ten mały taniec w pustej ulicy.

Przełożyła: BOŻENA NOWAK

Zawsze ktoś

Zawsze ktoś chce mi wyperswadować
a ja zawsze eboć kamus wytłumaczyć (wytłumaczyć)
Bezustannie chcę wypowiedzieć, zawsze na nowa muszę wstać
O pięćnastej do osiemnastej pewnego dnia ta gra stanie się rzeczywistością
ale wtedy da się słyszeć muzyka i świat się będzie wydawał lepszy
i ja odchożąc do wierzchoła i do samoty
Tak się to wszystko dzieje pomiędzy dwiema liniami
ale ja często przechodzę i girną i dainą
w liście rzeczy samej, to czym jestem ja, to jest to ponad girną Hoią i to pod
doliną liną
I tak powoli i coraz szybciej nabijają jakiś senzyt

Przełożyła: BARBARA SADOWSKA

„Tygodnik
Kulturalny”
1972, nr 39, s. 7.

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW KSIĄŻEK

1971

A. Martić: *Wiosna, mama i ja / Proljeće, mama i ja*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. Il. L. Janecka. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1971. [s. 44. [4], nakłada 20 000 + 277, proza, literatura dziecięca]

S. Novak: *Mirra, złoto i kadzidło / Mirisi, zlato i tamjan*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. PIW. Warszawa 1971. [s. 235 [5], nakłada 20 000 + 290, proza]

Specjalni wysłannicy. Opowiadania jugosłowiańskie. Wybór i posłowie A. Dukanović. Warszawa, PIW, 1971. [s. 438 [2] nakłada 5 000 + 290, proza] **S. Novak, I. Slannig, V. Stahuljak, P. Šegedin, A. Šoljan**

1972

I. Mažuranić: *Śmierć Smail-age Czengicia / Smrt Smail-age Čengijića*. Tłum. A. Bogusławski. Red. J. Magnuszewski. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1972. [s. LII, 49 [2], nakłada 2 300 + 200, poezja]

A. Šoljan: *Zdrajcy / Izdajice*. Tłum. B. Nowak. Warszawa, PIW, 1972. [s. 235 [5], nakłada 15 000 + 290, proza]

1973

P. Šegedin: *Dzieci boże / Djeca božja*. Tłum. I. Olszewska i J. Wierzbicki. Warszawa, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1973. [s. 444 [4], nakłada 7 000 + 305, proza]

K. Špoljar: *Statek czeka do jutra / Brod čeka do sutra*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. Warszawa, Czytelnik, 1973. [s. 150 [2], nakłada 10 290, proza]

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW KSIĄŻEK

1971

A. Martić: *Wiosna, mama i ja / Proljeće, mama i ja*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. Il. L. Janecka. Warszawa, Nasza Księgarnia, 1971. [s. 44. [4], nakłada 20 000 + 277, proza, literatura dziecięca]

S. Novak: *Mirra, złoto i kadzidło / Mirisi, zlato i tamjan*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. PIW. Warszawa 1971. [s. 235 [5], nakłada 20 000 + 290, proza]

Specjalni wysłannicy. Opowiadania jugosłowiańskie. Wybór i postłowie A. Dukanović. Warszawa, PIW, 1971. [s. 438 [2] nakłada 5 000 + 290, proza] **S. Novak, I. Slamnig, V. Stahuljak, P. Šegedin, A. Šoljan**

1972

I. Mažuranić: *Śmierć Smail-age Czengicia / Smrt Smail-age Čengijića*. Tłum. A. Bogusławski. Red. J. Magnuszewski. Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1972. [s. LII, 49 [2], nakłada 2 300 + 200, poezja]

A. Šoljan: *Zdrajcy / Izdajice*. Tłum. B. Nowak. Warszawa, PIW, 1972. [s. 235 [5], nakłada 15 000 + 290, proza]

1973

P. Šegedin: *Dzieci boże / Djeca božja*. Tłum. I. Olszewska i J. Wierzbicki. Warszawa, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1973. [s. 444 [4], nakłada 7 000 + 305, proza]

K. Špoljar: *Statek czeka do jutra / Brod čeka do sutra*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. Warszawa, Czytelnik, 1973. [s. 150 [2], nakłada 10 290, proza]

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW KSIĄŻEK

1976

B. Belan: *Kto zapuka do moich drzwi / Tko će pokucati na moja vrata*. Tłum. M. Petryńska. Łódź, Wydawnictwo Łódzkie, 1976. [s. 210 [2], nakłada 40 000 + 294, proza]

I. Brlić-Mažuranić: *O rybaku Palunku i o morskim królu / Ribar Palunko i njegova žena*. Tłum. M. Petryńska. Ilustr. B. Truchanowska. Warszawa, Krajowa Agencja Wydawnicza, 1976. [s. 29 [3], opowiadanie ze zbioru *Priče iz davnine*, nakłada, opr. br. 50 000 + 200; opr. tw. 10 000 + 150, literatura dla dzieci]

V. Parun: *Zaproszenie do ciszy. Wybór wierszy*. Wstęp i tłumaczenie B. Nowak. Łódź, Wydawnictwo Łódzkie, 1976. [s. 99 [1], nakłada 1 500 + 260, poezja]

1977

M. Krleża: *Na krawędzi rozumu / Na rubu pameti*. Tłum. M. Krukowska. Wyd. II. Warszawa, Czytelnik, 1977. [s. 267 [4], nakłada 20 290, proza]

1978

M. Božić: *Colonnello / Colonello*. Tłum. M. Krukowska. Warszawa, Czytelnik, 1978. [s. 139 [4], nakłada 10 320, proza]

M. Krleża: *Tysiąc i jedna śmierć*. Wybór i wstęp J. Wierzbicki. Łódź, Wydawnictwo Łódzkie, 1978. [s. 184 [4], nakłada 10 000 + 330, proza]

A. Šenoa: *Córka złotnika: powieść historyczna z wieku XVI / Zlatarevo zlato*. Tłum. D. Zdybicka. Kraków, Wydawnictwo Literackie, 1978. [s. 254 [2], nakłada 10 000 + 283, proza]

1979

S. Novak: *Dziennik pozapokładowy. Trzy podróże / Izvanbrodski dnevnik. Tri putovanja*. Tłum. D. Cirlić-Straszyńska. Warszawa, PIW, 1979. [s. 122 [2], nakłada 20 000 + 315, proza]

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW KSIĄŻEK

